

TERMűhely – Nyári alkotóműhely gyermekek számára 2016–17–18

VADVÁRI KATALIN

Janus Pannonius Múzeum, Közművelődési és Múzeumpedagógiai Osztály, 7621 Pécs, Káptalan utca 5.
e-mail: vadvari.katalin@jpm.hu

A pécsi Janus Pannonius Múzeum Természettudományi Osztálya karöltve a Képző- és Iparművészeti Osztállyal, hagyományteremtő nyári alkotóműhely, szakmai tábor megszervezésére vállalkozott 2016-ban, *TERMűhely (TERMészettudományi Művészet-Műhely)* címmel. Az alkotóműhely 3 éven át elnyerte az NKA Ismeretterjesztés és Környezetkultúra Kollégiuma támogatását.

A program fő célja volt, hogy a természettudományok és művészetek iránt fogékony általános iskolás tanulók egy öt napos nyári alkotóműhely során kialakítsanak egy olyan etikai, érték- és cselekvési rendszert, amely figyelmet fordít a kulturális identitásra, a természet értékeire. Kiemelkedő szerepet szántunk a személyiség művészetek által történő fejlesztésére, ezért megismertettük a résztvevőket a *Természetművészet, Land-Art* fogalmával és lehetőségeivel. A művészek és művészetek meghatározó szerepvállalásával.

Biológusokkal, művészekkel, és múzeumpedagógusokkal egy héten keresztül, játékos formában ismerkedhettek a gyermekek a természettudományokkal, környezetvédelemmel, a természet ábrázolásának különböző lehetőségeivel. Minden nap kirándulásokat tettünk a környező erdőkbe, parkokba és Land-Art alkotásokat hoztunk létre.

A belső természeti környezetünk – testünk, egészségünk, életviteli szokásaink – megalapozását is ugyan olyan fontosnak tartjuk, mint a külső környezetet, ezért gyermekjoga foglalkozásokkal egészült ki a műhelyfoglalkozások programja.

A pécsi Janus Pannonius Múzeum Képző- és Iparművészeti Osztályának gyűjteménye szolgált a foglalkozások művészeti alapjául.

A Természettudományi Osztály gyűjteménye és kiállításai adták a foglalkozások természettudományos alapját.

2016-os program bemutatása napi bontásban

2016. július 11. hétfő: Makro- és Mikrovilág napja

A programsorozat bázisául a Modern Magyar Képtár előadóterme szolgált, ahol minden reggel gyülekeztek a résztvevők a számukra kialakított és berendezett térben.

Az első napot ismerkedő-játékokkal indítottuk, melyet Varga Ágnes múzeumpedagógus vezetett.

A gyermekeknek állat- vagy növényhasonmásokat kellett választaniuk a bemutatkozáshoz. A résztvevők körben álltak és a soron következőnek először mindig be kellett mutatnia az előző személyt, majd magát is. A játék addig tartott, amíg mindannyian be nem mutatkoztak.

Ezután már felszabadult hangulatban indulhatott el Pál Rita grafikus művész műhelyfoglalkozása, amely a „*Geometrikus formák a természetben*” témát dolgozta fel.

Párhuzamokat kerestünk műalkotások és a természetben fellelhető látványvilág között. Beszélgettünk a tudomány és művészet kapcsolatáról. Mikroszkopikus és világúrból (műholdas felvételek, légi fotók) fényképezett fotókat összevetettük művészek által készített alkotásokkal.

Közben lehetőség nyílt rovarok, növények, tárgyak rajzolatának mikroszkópos vizsgálatára, hagyományos és digitális mikroszkópokkal.

Az első nap délutánján került sor a „*Törpe és az Óriás: panorámás séta a Tettye környékén*” témájú túrára Varga Ágnes vezetésével. A délelőtt folyamán elkészítettünk egy kis szövő keretet papírból és kenderkötélből, melyet mindenki a hátizsákjában vitt magával. A séta a Kikelet Hoteltől indult. A túra során gyűjtött növényekből és termésekből képet szőttünk a pihenők alkalmával. (1. ábra)

1. ábra: A túra során gyűjtött növényekből és termésekből képet szőttünk.

Fotó: Timárné Sinkó Anikó, JPM

A városi panorama megtekintése után fel kellett ismerni a templomokat tornyaik alapján, illetve meg kellett mutatni melyik, hol helyezkedik el.

A hőséget és a kimerítő gyaloglás után szabad játékkal zárult a nap a Tettye játszótéren.

2016. július 12. kedd: Kavicsok, kövek, kövületek, ősmaradványok – napja

Fontosnak tartottuk a program kialakítása során, hogy harmóniában legyen a test a szellem és a lélek, ezért a második napunkat jóga órával indítottuk Szalóky Mira jógaoktató segítségével.

Az első jóga foglalkozást a Képtár előterében tartotta Szalóky Mira, témájában kapcsolódva a kövületek és őslények világához, ezzel is segítve a ráhangolódást az egész napi műhelymunkára.

2. ábra: Foglalkozás a „Kövekbe rejtett múlt...” című kiállításon
Fotó: Timárné Sinkó Anikó, JPM

Ezután került sor a természettudományi kiállításban egy múzeumpedagógiai foglalkozásra, a kővületek megismerésére. A foglalkozást Varga Agnes vezette a „Kövekbe rejtett múlt – ősmaradványok a Mecsekben és környékén” című kiállításban.

A különleges formák tapintásával, és a paleontológus munkájának megismerésével a homokba rejtett, és kőzetekbe ágyazott ősmaradványok segítségével ismerkedhettek közelebbről a gyerekek, sok-sok játék segítségével. (2. ábra)

A foglalkozás során a gyerekek saját ősmaradványt készítettek. Agyagba nyomtak kagylókat és kőveket, majd gipszből kiöntötték a lenyomatokat.

Délután a Vasarely Múzeum kertjében került sor Varga Tünde DLA művészeti vezető foglalkozására a kavics-kő témaköréhez kapcsolódva. A közös munkát beszélgetés előzte meg, melyben kialakult az elkészítendő alkotás témája, formája. Csoportokra osztottak a gyerekek és kijelölték a helyszínt ahol elkészült a „kavicsszőnyeg”. A nyolc részre osztott kör alakú szőnyeg csigavonallal a közepén, megjeleníti az embert körülvevő természetet és égitesteket. (3. ábra)

A kavicsszőnyeg elkészítése után, Vadvári Katalin múzeumpedagógus vezetésével a Vasarely Múzeum kiállítását tekinthették meg a résztvevők. Megkeresték Vasarely „kavicsos” képeit, melyeket *Belle-Isle* korszakában készített. Felderítették a művész ihlető forrásait, megfigyeléseinek, kutatásainak főbb állomásait.

2016. július 13. szerda: A fa napja

A reggel ismét jogafoglalkozással indult, ezúttal a Martyn Múzeum kertjében (Kőkert), szabadtéren tartotta Szalóky Mira az órát – Pierre Székely Franciaországban élt magyar szobrász, építész, monumentális szobrai közt – témájában a fához kapcsolódva. A délelőtti képvadászattal folytatódott a Modern Magyar Képtárban Vadvári Katalin múzeum-

3. ábra: *Kavicsszőnyeg* a Vasarely Múzeum kertjében

Fotó: Vadvári Katalin

pedagógussal. A gyerekek kaptak egy feladatlapot, melyben fa témájú műalkotások szerepeltek és meg kellett keresniük a képeket a kiállítótérben. A feladat megoldása után beszélgettünk a fa sokrétű és szimbolikus megjelenítéséről a festészetben, a fának, mint alapanyagának a felhasználási lehetőségeiről és a fa szerepének újragondolásáról. Megismertük a Pécsi Műhely Tájkorrekciók című munkáját.

Délután land art foglalkozás volt Varga Tünde művészeti vezetővel a fa témakörhöz kapcsolódva az Északi Várfalsétány kertjében. Az alkotás címe: „Árnyékfogó”. Egy közösen kiválasztott fának az árnyékát kellett kirakni a természetben található anyagokból.

A munkát két csoportra osztva kezdték a gyerekek. Megbeszéltük kinek mi lesz a feladata. Első feladat a tisztogatás és gyűjtés volt. A kijelölt terület aljzatáról el kellett távolítani, minden „szemetet” és az így keletkezett természetes söpredéket szelektálni (száraz levelek, ágacsok), majd ezekből és a begyűjtött növényi hulladékból egy talajborítást kellett létrehozni a fa árnyékát követve.

2016. július 14. csütörtök: Cserkút

Erre a délelőtti egész napos kirándulást terveztünk Cserkútra a Babás szerkövekhez, de a szélsőségesen esős és szeles időjárás miatt programváltoztatásra volt szükség.

Varga Tünde művészeti vezető a Modern Magyar Képtárban tartotta meg foglalkozását. Az alkotás során a gyerekek színes papírból készítették térbeli képeket a népi motívumkincs növényi mintáit felhasználva.

Dél körül az időjárás megengedte, hogy elinduljunk Cserkútra a Bio Bia Porta Pajta Szállóhoz, ahol Németh Ibolya környezeti nevelő programján vettünk részt. Házi készítésű kenyérlángossal és ehető virágokkal díszített hűtővel láttak vendégül minket.

Két csoportra osztva felváltva került sor egy gyógynövény ismereti túrára és egy kincskereső túrára. A gyógynövény ismereti séta alkalmával az utunkba kerülő ehető növényekkel ismerkedtünk és békaszéket fontunk, amit behelyeztünk a fűbe, mint közös alkotást. Színes képet készítettünk az utunkba kerülő virágokból. Energiát kaptunk és adtunk a kétszáz éves öreg tölgyfánál.

A kincskeresés során, egy szöveges rajzos térképet kellett követnünk, és az alapján megtalálni a jelzett helyeken elrejtett „kincset”, melyek kis gyógynövény zacskók voltak. A kincskeresés alkalmával bejártuk a falut és környékének természeti kincsekben gazdag területét.

2016. július 14. péntek: A víz – patak, folyó, tó, tenger – napja

Játékos múzeumpedagógiai foglalkozással indult a napunk a Martyn Ferenc Múzeumban, Vadvári Katalin múzeumpedagógussal.

Martyn Ferenc képein időről időre visszatérően jelen van a tenger, mint valós természeti jelenség, és mint absztrakt jelkép, ezeket a képeket kerestük a kiállításban. A képek megtalálásához segítségül hívtunk egy játékot, melynek során egy önként jelentkező szemét bekötöttük és a többieknek a kijelölt képekről olyan információt kellett mondaniuk egy-egy mondatban, hogy a bekötött szemű játékos a kendő levétele után kitalálja melyik képről beszéltek a többiek.

A játék után közösen beszélgettünk arról, hogy milyen formák és színek szimbolizálhatják egy képen a vizet. Elmeséltük egymásnak milyen saját vízi élmény jutott eszünkbe a képek láttán.

A délelőtt további részében látogatást tettünk a Víz-kincstárban, a Damjanich utcában, ahol ismerkedtünk a pécsi ivóvíz eredetével, az ivóvíz értékével és védelmével. Megtekinthettük a régi víztározót és építhettük római vízvezetékét.

Délután az Égervölgyi-tóhoz mentünk, ahol Varga Tünde művészeti vezető irányításával land-art műveket hoztak létre a gyerekek. Három csoportban folyt a munka és a végén háromtagú zsűri értékelt az alkotásokat.

Először csoportvezetőket választottunk és kijelöltük a helyeket ahol az alkotást el kellett készíteni. Fontos volt, hogy a csoportvezető meg tudja beszélni a csapattagokkal, kinek mi lesz a feladata. A téma a víz volt és a négy őselem. Az alkotásokhoz történetet is kellett kitalálni, melyet zsűrizéskor elmeséltek a csapatok.

A díjakat három kategóriában osztotta ki a zsűri:

1. A leg részletgazdagabb alkotás.
2. A legjobb történetet elmesélő alkotás.
3. Legszebben kidolgozott alkotás.

Minden résztvevő kapott egy oklevelet és egy festett kavicsot ajándékba.

16.00 –órától az Égervölgyi tónál vártuk a szülőket, családokat, hogy megtekintsék az alkotásokat, majd egy közös tábortűz mellett szalonnát sütöttünk és beszélgettünk a hét folyamán létrejött alkotásokról, élményekről, tapasztalatokról.

Az 5 nap során összesen 17 diák vett részt a foglalkozásokon.

A szervezési és lebonyolítási feladatokat Vadvári Katalin és Varga Ágnes múzeumpedagógusok végezték.

Művészeti vezető: Varga Tünde DLA

Műhelyfoglalkozást tartott: Pál Rita grafikus, Németh Ibolya környezeti nevelő

Gyermekjoga foglalkozást tartott: Szalóky Mira jógaoktató

Önkéntes segítőként közreműködött, Horváth Klaudia főiskolai hallgató és Horgos Dóra középiskolás diák.

TERMűhely – nyári alkotóműhely gyermekek számára 2017

Az előző évi tapasztalatok felhasználásával gondoltuk végig a programot és ez alapján állítottuk össze a tematikát.

2017. július 10. hétfő: Növények és a fény

Az első napot ismerkedő-játékokkal indítottuk, melyet Vadvári Katalin múzeumpedagógus vezetett. A „Pókháló” „Névkigyó” „Keress valakit...” játékok segítségével vidám hangulatban ismerkedtek meg egymással a résztvevők.

A délelőtti folyamán átsétáltunk a Természettudományi Múzeumba ahol múzeumpedagógiai foglalkozáson vettünk részt a „Levéltitkok” című időszaki kiállításban, melyet Varga Ágnes múzeumpedagógus vezetett.

A kiállítás a növények – azon belül elsősorban a hazai erdők – fény-függését, a fény élettani működésekben játszott szerepét mutatja be. A kiállításon Lidércke – egy mesés tündér-figura – kísérte végig a gyerekeket. A tábori workshop keretében a kiállításban új mesét szőttünk a gyerekekkel, melyben a növényi részeknek (terméshélek, levelek, gyökér) nagy szerepük volt.

Néhány egyszerű kísérletet is kipróbáltunk a növények életműködéseivel és a fotoszintézissel kapcsolatban, majd zárásként jellegzetes fáink levélformáiból alkothatott ki-ki hazavihető kompozíciót textil alapanyagra.

Az első nap délutánján gyalogosan közelítettük meg a Land-art foglalkozásunk helyszínét. A túra kiinduló pontja a Modern Magyar Képtár volt, ahonnan gyalog mentünk fel a Niké szobor alatti Mecsek oldalra, egy fás-ligetes területre. Itt várt minket Varga Tünde a tábor művészeti vezetője. A nagy hőségben megpihentünk a fák árnyékában, majd indulhatott az anyaggyűjtés.

A tábori land art foglalkozások központjában az ember állt. Az emberi forma, arányainak és tömegeinek ismerete szolgált alapul az egyes foglalkozásokon. A táj látványából kiindulva az embert körülvevő mikro és makró elemek észrevétele, elemzése és megismerése. A természet alapos megfigyelése. Az emberábrázolásoknál fontos volt a formákkal megjeleníthető érzelmek és karakter-jellegek ábrázolása, továbbá a figura körvonalainak kirakása kavicsokkal, ágakkal. A közösen gyűjtött, illetve előkészített alapanyagokból és célirányosan egyénileg kiválasztott anyagokból, a talajon kontúrozott emberfigura kitöltése, megalkotása volt a délutáni foglalkozás célja. A kövek és kavicsok összerendezésével, a megfelelő forma és pontos arányosságok figyelembevételével a gyerekek egyedi emberformákat raktak össze, alkotásaikkal szelíd nyomot hagyva az erdőben. Lehullott ágakat, leveleket, bogyókat, terméseket stb... gyűjtöttek, amelyet felhasználtak alkotásaik elkészítéséhez.

Az alkotás 3 csapatban történt. Minden csapatban egy önként jelentkező lefeküdt a földre és a többiek körberakták a gyűjtött alapanyagokból. Ezután felkelhetett a „modell” és elindult a körvonal kitöltése. Mindhárom csapat nagyon egyénien oldotta meg az emberalak kidolgozását. A csapatoknak be kellett mutatniuk műveiket a többieknek és megbeszéltük ki hogyan osztotta be a munkát és milyen ötletek mentén dolgozott.

2017. július 11. kedd: Ember és a fény

Előző évi pozitív tapasztalataink alapján fontosnak tartottuk a jóga foglalkozások ismételt beépítését a programunkba, ezért a második napunkat jóga órával indítottuk Apró Kata jógaoktató segítségével.

Az első jóga foglalkozást a Kő kertben tartottuk ahol élvezve a reggeli frisslevegőt a zöld füre telepedtünk Pierre Székely szobrai közé és egy mesés utazáson vettünk részt,

melynek során különböző élőlényekkel, állatokkal, növényekkel találkoztunk és utánoztuk őket testünkkel, ezzel is segítve a ráhangolódást az egész napi műhelymunkára.

Ezután került sor a Vasarely Múzeum foglalkoztató helységében, a Tudatosan a Környezetünkért Alapítvány fény-fizika játszóházára, Hohmann Balázs környezetmérnök vezetésével. Kapcsolódva Victor Vasarely Op-art művészetéhez, beszélgettünk a látás folyamatáról, a fény szerepéről. Látványos kísérleteket nézhettek meg a gyerekek a fénytöréssel kapcsolatosan, melynek során különböző lencséken keresztül vezettük át a fény-nyalábokat. Az előadás után újrahasznosított hulladék és tükrök felhasználásával kaleidoszkópot készítettünk.

Varga Tünde művészeti vezető foglalkozására egy túra keretében került sor Pécs Mecsek – Misinatetőn, ahol rövid gyaloglás után megtaláltuk az erdőben a megfelelő helyszínt délutáni foglalkozásunkhoz. Egy nagy 3 felé ágazó törzsű fa körül megtisztítottuk a terepet. Varga Tünde művészeti vezetőtől azt a feladatot kapták a gyerekek, hogy mindenki alkossa meg a saját „kézlenyomatát” a környéken található természetes alapanyagokból. A gyerekek választottak maguknak helyet, elindult az anyaggyűjtés és alkotás. Különböző anyagok felhasználásával nagyon változatos kezeket hoztak létre.

A délután túrázással folytatódott. A Misinatetőről a Mandulás játszótérig gyalogoltunk le Varga Ágnes túravezetővel, aki útközben mesélt a környék élővilágáról. A napot a Mandulás játszótéren zártuk kötetlen játékkal.

2017. július 12. szerda: Fa – papír – víz

Egész napos kirándulást tettünk Orfűre, melynek keretében megismerkedtünk az orfűi vízimalommal és környékével, valamint bebarangoltuk a Vízfő-forrás tanösvényt.

A reggel Madárgyűrűzéssel kezdődött az Orfűi Malommúzeum udvarán, melyet Laczik Dénes a Duna-Dráva Nemzeti Park munkatársa tartott. (4. ábra)

Először bemutatta, milyen módszerrel fogják be a madarakat. A Múzeum fogadó épü-

4. ábra: Madárgyűrűzés Laczik Dénessel az Orfűi Malommúzeum udvarán.

Fotó: Vadvári Katalin

lete melletti füves fás területen felállított egy madárfogó hálót, amelynek segítségével 3 madarat sikerült befognia. Elmagyarázta a háló felállításának és működésének körülményeit, majd a reggel befogott kismadarakat sorban megvizsgálhattuk szakmai szempontok alapján. Mindhárom kismadár kapott gyűrűt bekerültek a nyilvántartásba és elengedtük őket.

A délelőtti további részében virágszirmokat gyűjtöttünk a környező réten. A begyűjtött virágszirmokkal visszatértünk a Malomhoz, ahol várt minket Füzes Petra grafikus, aki bemutatta nekünk a papírmalmot és működését.

Ezután következett a mesterség bemutató. A begyűjtött virágszirmokat beleszórtuk a papírmasszába, ezután mindenki meríthetett papírt saját magának. A kész papírokat száradás után a nap végén magunkkal vihattuk.

Délután csatlakozott hozzánk Varga Tünde művészeti vezető. Varga Ágnes túravezetővel elindultunk felfedezni a környék természeti szépségeit, hogy megfelelő helyszínt találjunk Land art műveink elkészítéséhez. Utunk során anyaggyűjtést végeztünk.

Nem messze a Vízfő-forrástól a Barlangások forrása mellett leltünk egy fiatal fákból álló erdőrészre ahol 2-3 fős csapatokat alkottunk és a fák törzsét felhasználva szövő keretnek kender zsinórból vetettünk fel szálakat, amelybe a gyűjtött növényeket beleszórtuk.

Az alkotás végeztével elsétáltunk a Vízfő - forráshoz, majd visszatértünk a Malomhoz, ahol megtekinthettük a vízimalmot a kenyérsütő műhelyt és vendégül láttak minket a helyben készült kenyerekből egy kis uzsonnára.

2017. július 13. csütörtök: Fa – Ember

A napunkat ismét gyermekjoga foglalkozással indítottuk Apró Kata jógaoktató segítségével. Az erős szélre való tekintettel nem tudtunk a kertben jógázni, így a Képtár kiállítóterét választottuk a foglalkozás helyszínéül. Ezúttal egy mesebeli várkastélyba utaztunk, ahol sárkányokkal küzdöttünk, lovagokkal és királylányokkal találkoztunk. (5. ábra)

A délelőtti további részében átsétáltunk a Csontváry Múzeum közeli épületébe. Itt került sor egy múzeumpedagógiai foglalkozásra, Csontváry *Magányos cédrus* című képehez kapcsolódóan. A gazdag szimbolikájú kép szemlélése közben beszélgettünk az emberi-állati-növényi lét lehetséges összefüggéseiről, amely sokat foglalkoztatta Csontváryt. Eljátszottuk, hogy ki milyen fa lenne. Fényt derítettünk rá mi is az a „Napút”. A foglalkozás végén ki-ki lerajzolhatta saját „fa önarcképét”.

A foglalkozás elején Vadvári Katalin múzeumpedagógus bemutatta Csontváry életútját, hogy a gyerekek közelebb kerüljenek a művész gondolkodásához, és jobban megértsek az életmű keletkezésének körülményeit.

A foglalkozást ezután Hegedűs Evelin Alexandra festőművész, képzőművész-tanár vezette. Először tüzetesen megvizsgáltuk a *Magányos cédrus* című alkotást. Különböző szempontok alapján, vetített képek segítségével vitattuk meg a fa, mint élőlény tulajdonságait. A beszélgetés és játék után következett az alkotás.

A feladat az volt, hogy minden résztvevő rajzolja le saját fa önarcképét. Miután elkészültek a képek az önként jelentkezők elmesélhették mindenkinek milyen fajta fát rajzolnak és miért. A gyerekek lelkesen meséltek alkotásaikról. (6. ábra)

Ebéd után elsétáltunk a pécsi Északi Várfalsétány és park területére ahol Land art foglalkozást tartott Varga Tünde DLA művészeti vezető. A téma a spirál vonal volt. A gyerekek 3 csapatban dolgoztak, különböző a helyszínen található alapanyagok felhasználásával alakították ki műveket.

5. ábra: Jóga a Modern Magyar Képtárban, Apró Kata jógaoktatóval.
Fotó: Tímárné Sinkó Anikó JPM

6. ábra: A *Magányos cédrus* című foglalkozás csoportképe
Fotó: Tímárné Sinkó Anikó JPM

A tábor 4. napján már önálló alkotások is születtek, ami nagy örömmel töltött el bennünket szervezőket. A legnagyobb jutalom számunkra, ha a befektetett munka önálló termést hoz.

A lányomunkat is a helyszínen hagytuk.

2017. július 14. péntek: Víz – Ember

Délelőtt játékos múzeumpedagógiai foglalkozásra invitáltuk a gyerekeket a Modern Magyar Képtár gyűjteményébe. A foglalkozás során arra próbáltunk fényt deríteni hogyan használják a művészek a XX. századi műalkotásokban a természetből vett anyagokat. A foglalkozást Hegedűs Evelin Alexandra festőművész, képzőművész-tanár vezette.

A foglalkozás elején különböző alapanyagokat kaptak kezükbe a gyerekek, mint föld, homok, zsákvászon, fadarab... stb. és meg kellett keresniük azokat az alkotásokat, amelyekben szerepelt a kézbe kapott anyag. A kiválasztott műalkotásokat szemügyre vettük és beszélgettünk a keletkezéssel kapcsolatos gondolatokról, illetve a modern művészet kérdésfelvetéseiről. Ezután a foglalkoztató teremben, rengeteg természetes alapanyagból választhattak és alkothattak a gyerekek képeket.

A tábor záró utolsó foglalkozásra a Malomvölgyi-tónál került sor, ahol fényfogókat készítettünk Varga Tünde művészeti vezetővel.

A fény-árnyék változásának, a természet csodálatos és mindig más és más látványát megjelenítő jellegének a megfigyelése volt a cél. A levelek áttetszőségét, erezetét, színét, mintázatát és mindezek változását, összefonással és egymásra illesztéssel, „fényfogó” készítése közben alaposan megfigyelhették a gyerekek, amikor a fénybe emelve átsütött rajtuk a nap. Alapanyagként pauszpapírt, zsinetet és a helyszínen található leveleket, növényeket használtuk fel. Kalandos felfedezést tettünk a környező erdőben. A gyerekek élvezték a sűrű növényzetben való bujkálást.

Piknik hangulatban vártuk a szülőket, falatozgatás közben beszélgettünk a hét folyamán létrejött alkotásokról, élményekről, tapasztalatokról.

Minden résztvevő kapott emlékül Oklevelet és a Természettudományi Múzeumtól egy hűtő mágneset.

Az 5 nap során összesen 19 diák vett részt a foglalkozásokon.

A szervezési és lebonyolítási feladatokat Vadvári Katalin és Varga Ágnes múzeumpedagógusok végezték. Művészeti vezető: Varga Tünde DLA festőművész, grafikus. Műhelyfoglalkozást tartott: Horváth Evelin Alexandra festőművész-tanár, Füzes Petra grafikus, Hohmann Balázs környezetmérnök, Laczik Dénes ornitológus. Gyermekjóra foglalkozást tartott: Apró Kata jógaoktató. Önkéntes segítőként közreműködtek: Horváth Klaudia, Regyep Johanna főiskolai hallgatók. Közösségi szolgálat keretében közreműködött: Horgos Dóra középiskolás diák.

TERMűhely – nyári alkotóműhely gyermekek számára 2018

Két év tapasztalatával a hátunk mögött sikerült egy igazán komplex programot összeállítanunk, amely szorosan egymásra épült és az előző évben megálmodott közös logóval ellátott pólót is sikerült kiviteleznünk.

2018. július 9. hétfő

A műhely bázisául a Modern Magyar Képtár előadóterme szolgált. Az első napot ismerkedő-játékokkal indítottuk, melyet Lukács Laura egyetemi hallgató vezetett.

Az első játék a „Krokodilos”: körbe állunk, középen egy krokodil, aki halad valaki felé. Az úgy háríthatja el a krokodiltámadást, hogy ráküldi valaki másra, annak a nevének a kimondásával. Ha megesz a krokodil, te leszel a kroki.

A második játék a „Szembefutós bemutatkozás”: körben állunk középre nézünk. Körbe jár valaki, aki megpaskolja egy körben álló hátát. Ellenkező irányban körbefutják a kört, amikor szembetalálkoznak, egy pillanatra megállnak bemutatkozni. Az, aki elsőnek az üres helyre ér az viszi a kört, a másik körbe jár.

Harmadik játék „Zsip-zsup”: körben állunk, középen van egy vándor, aki odamegy mindenkihez. Ha azt mondja zsip, akkor a jobbra álló nevét kell mondani, tehát pl. Zsip Julcsi. Ha azt mondja zsup, akkor a balra állót. Ha azt mondja zsip-zsup, keveredés lesz és új szomszédokat kapunk. Ha valaki rosszul válaszol, akkor ő kerül középre.

Negyedik játék „Fusson aki...”: Körben ülünk, székeken. Középen áll valaki, akinek nincs széke. Mond egy dolgot, ami igaz rá pl.: Fusson, aki szereti a csokit. És mindenki, aki szintén szereti az fut, hogy új helyet keressen magának. Közben a középen álló leül. Megint marad valaki középen.

A testi szellemi és a lelki harmóniát 2018-ban is Apró Kata jógaoktató segítségével alakítottuk. Az első jóga foglalkozást a Kő kertben tartottuk, ahol élvezve a reggeli frisslevegőt a zöld fűre telepedtünk Pierre Székely szobrai közé. Egy mesés utazáson vettünk részt, melynek során különböző élőlényekkel, állatokkal, növényekkel találkoztunk és utánoztuk őket testünkkel, ezzel is segítve a ráhangolódást az egész napi műhelymunkára.

A jóga foglalkozás után lehetőség adódott szabad alkotásra a foglalkoztató teremben. Minden nap rendelkezésre álltak eszközök és alapanyagok az önálló munkához is.

A délelőtti hátralévő részében tájkép vadászatra invitáltuk a gyerekeket a Modern Magyar Képtár „Arcok és láthatárok” című XIX. századi festményekből álló időszaki kiállításába. A foglalkozás során régi fotókat kaptak a gyerekek, melyek alapján meg kellett találniuk azokat a festményeket, amelyek azonos látványt ábrázolnak. A fotók Pécs és környéke ismert helyeit ábrázolták, amelyek ma már nem teljesen úgy néznek ki, ahogyan 100 évvel korábban. Érdekes volt felfedezni a változásokat és hogy ki hogyan emlékszik épületekre, terekre, parkokra. Megvizsgáltuk a hasonlóságokat és különbségeket a festő ábrázolása a régi fotó és a mai állapot közt. A foglalkozást Vadvári Katalin múzeumpedagógus, képzőművész-tanár vezette.

A foglalkozás után végigsétáltunk a Modern Magyar Képtár állandó kiállításán is. Az időszaki kiállítás és az állandó kiállítás együtt több mint 100 év magyar művészetét és annak változásait tárta elénk. Természetesen sok kérdés merült fel sétánk során, amire egyeztetünk könnyen érthető válaszokat adni a gyerekeknek.

Az első nap délutánját a közeli Északi Várfalsétányon töltöttük, ahol egy rövid anyaggyűjtés után elkezdtük az alkotó munkát. A gyerekeknek először közösen, majd egyéni-
leg kellett betűket kirakni természetes anyagokból, amelyeket az anyaggyűjtés során szedtünk össze. Először mindenki a keresztneve kezdőbetűjét rakta ki egy csomagoló papírra, amelyet fekete spray-vel fújunk le, ezáltal megörökítettük a kirakott betű negatívját.

7. ábra: A tábori póló betűinek megalkotása, Varga Tünde DLA művészeti vezetővel
Fotó: Vadvári Katalin

Ezek után közösen alkottuk meg a tábor nevének – TERMűhely – betűit. A betűket egyesével raktuk ki úgy, hogy mindenki belerakott valamit. Amikor egy betűvel elkészültünk és mindenkinek tetszett, lefotóztuk. Ezzel a feladattal hosszú távú célunk volt. Szerettünk volna egy saját tábori pólót alkotni, de úgy hogy abban mindenki munkája benne legyen. A betűk megalkotása megfelelőnek tűnt egy egyedi felirat közös létrehozásához. (7. ábra)

2018. július 10. kedd

Az elmúlt 2 év tapasztalata alapján szerettünk volna olyan napokat beiktatni a heti programunkba, amelyek során az időnket kizárólag a természetjárásra és a természetben való alkotásra szánjuk. Úgy döntöttünk a hét elején, kedden és szerdán azonos helyszínt keresünk fel, hogy több időt tudjunk szánni a szemlélődésre, felfedezésre, alkotásra.

A Modern Magyar Képtár épületéből együtt mentünk Éger-völgybe, ahol találkoztunk Varga Tünde DLA művészeti vezetővel. Kisebb túrával felmentünk Égertetőre. Utunk során többször megálltunk és megvizsgáltunk egy-egy növényt, gombát, bogarat... Volt lehetőség játékra is. Kifejezetten élvezték a gyerekek a fatuskókon való ugrálást. Amikor felértünk az Égertetőn elterülő rétre, rövid pihenés és játék után, nekiláttunk aznapi alkotásunk helyszínét kijelölni. Varga Tünde művészeti vezető segítségével rátaláltunk egy kis nyílásra a rétet körül vevő erdő felé és ott megtisztítottuk a terepet. A gyerekek párba rendeződtek és azt a feladatot kapták, hogy mindenki alkossa meg a saját „útját”, amely az erdőből vezet a tisztás felé. Ehhez a környéken található természetes alapanyagokból (szalma, ágak, toboz stb. ...) gyűjtsenek építőanyagot. Az anyaggyűjtést egy kis versennyel ösztönözte Lukács Laura önkéntes játékmesterünk.

A gyerekek választottak maguknak helyet és elindult az alkotás. Különböző anyagok felhasználásával változatos útvonalakat hoztak létre. Az utak egy nagy széles sztrádjában olvadtak össze végül és úgy érték el a rétet. Záró feladatként mindenkinek egyszerre

kellett elindulnia a maga építette útján és tetszőleges közlekedési módon (séta, ugrálás, mászás, futás... stb.) végighaladni rajta. (8. ábra)

Záró foglalatosságként mindenki készíthetett egy kitüntetést magának a helyszínen talált termésekből, levelekből. Sietve szedtük össze felszereléseinket és gyors léptekkel indultunk le a völgybe, mert komoly viharfelhők közeledtek felénk. Kellemesen elfáradva, sok élménnyel tértünk haza.

2018. július 11. szerda

Az előző napi menetrendünkhöz hasonlóan indult a napunk. Gyülekező a Képtárban, majd indulás az Éger-völgybe.

Varga Tünde művészeti vezető várt minket a völgyben és már elkészítette a mintadarabot az első feladathoz. Mindenki kapott egy kb. 1 m hosszú spárgadarabot, amelynek az aljára egy követ vagy nagyobb fadarabot kötöttünk, hogy lefelé húzza a spárgát. Keddtől eltérő útvonalon indultunk el és útközben elkezdtünk apróbb leveleket, botokat, köveket, terméseket kötözni a zsinórajainkra. Amikor mindenki elkészült a függőjével, kerestünk az út mellett 2 fát és függönyszerűen egymás mellé kötöttük zsinórajainkat. A függönyeink olyan szépen simultak az erdő fái közé, hogy csak a szemfüles túrázónak tűnhettek fel alkotásaink. Többeknek annyira megtetszett a foglalatosság, hogy több zsinórt is felékesítettek.

Tovább haladtunk és találtunk egy gyönyörű, csendes, mohával borított talajú erdős részt. Rögtön le is táboroztunk, és itt tartottunk egy nagyobb szünetet. Ösztönösen jött az ötlet, hogy sétáljunk mezítláb a mohán. Ez egy olyan ritka érzéki tapasztalás, ami a nap egyik meghatározó élménye lett.

Pihenő után csoportokat alkottunk és minden csoportnak keresnie kellett egy úgynevezett "ikerfát", amelynek törzsei közel vannak egymáshoz. A két fatörzs közé kellett beilleszteni ágakat, úgy hogy ne essenek le. Mindenki szabadon alakíthatta, milyen típu-

8. ábra: Saját utak: Land Art alkotás Éger-tetőn

Fotó: Vadvári Katalin

9. ábra: Foglalkozás Varga Ágnessel a Balázs Dénes kiállításban
Fotó: Tímárné Sinkó Anikó

sú ágakat használ fel és azt hogyan helyezi el a fatörzsek között. Nagyon érdekes és szép munkák születtek. Bízom benne, hogy az utánunk jövő túrázók is örömeiket lelték a látványban. Talán megpróbálták utánozni is.

Végül Égertetőre értünk fel ismét. Itt már csak játék volt és utána indultunk lefelé a völgybe. Útközben megnéztünk egy forrást és nem maradhatott el a tuskókon való ugráncolás ma sem.

2018. július 12. csütörtök

A napunkat ismét gyermekjoga foglalkozással indítottuk Apró Kata jógaoktató segítségével. Az erős szélre való tekintettel nem tudtunk a kertben jógázni, így a Képtár kiállítóterét választottuk a foglalkozás helyszínéül. Ezúttal egy mesebeli várkastélyba utaztunk, ahol sárkányokkal küzdöttünk, lovagokkal és királylányokkal találkoztunk.

A délelőtti folyamán átsétáltunk a Természettudományi Múzeumba ahol múzeumpedagógiai foglalkozáson vettünk részt a *276 expedíciós nap — Balázs Dénes, a múzeumalapító geográfus újraolvasva* című időszak kiállításban, melyet Varga Ágnes múzeumpedagógus vezetett.

A neves tudós munkássága, eredményei előtt tisztelgő, hat tematikus egységből álló kiállítás „háromdimenziós kézikönyvként” jellemezhető. E "kötetet" lapozgatva nemcsak a földrajz szerelmesei érzik otthon magukat, hanem életkortól és földrajzjegytől függetlenül minden kíváncsi és a világra térben és időben egyaránt nyitott érdeklődő.

A gyerekeknek eldugott képeket kellett megtalálniuk a kiállítóterben, amelyeken állatok voltak láthatóak. A képeket aztán be kellett azonosítani, milyen állatot ábrázol és hogy mely földrészről való az az állat.

Az azonos földrészről való állatok gazdái alkottak egy-egy csoportot és az volt a feladatuk, hogy ragasszák fel az állatok képeit egy nagy lapra és rajzolják köréjük az élőhely jellegzetességeit. A csapatoknak rendelkezésére állt több szakkönyv, hogy pontos képet alkothassanak az egyes élőhelyről. Nagyon jól sikerült alkotások születtek. (9. ábra)

Ebéd után önálló alkotó munka bontakozott ki a Képtár foglalkoztató termében, melynek keretében kis gyűjtő dobozokat is hajtogattak mindenki a későbbi feladathoz. A dobozainkkal elsétáltunk a pécsi Északi Várfalsétány és park területére, ahol az volt a feladat, hogy csak természetes anyagokat gyűjtsön össze mindenki.

A gyűjteményekkel visszamentünk a Képtárba. A teremben mindenki elengedhette a fantáziáját és bármit alkothatott az alapanyagaiból. Cérnával és ragasztópisztollyal lehetett az elemeket egymáshoz rögzíteni. A legkülönbözőbb lények születtek a szorgos kezek nyomán. Öröm volt nézni, hogy mennyi fantáziával nyúlnak a gyerekek a különböző anyagokhoz.

2018. július 13. péntek

Utolsó napunkon kirándulást tettünk Orfűre, melynek keretében megismerkedtünk az orfűi vízimalommal és papírmalommal. Betekintést nyerhettünk különböző műhelyek munkájába.

Elsőként a kenyérsütéssel ismerkedtünk.

Amíg a „pékünkre” vártunk egy kis játékkal töltöttük az időt. Összegabalyodott kezeinket kellett úgy szétbontani, hogy nem engedhettük el egymás kezét.

A kenyérsütő bemutatót Füzes Kata tartotta, aki részletesen elmondta, régen hogyan és miből készítették a kenyeret. Mik voltak a munkafázisok. Dagasztás kézzel, kelesztés, formázás, ismét kelesztés, majd az előre felforrósított kemencében sülték ki a cipócskák. Mindenki maga formázhatta meg a cipóját, amit a nap végén meg is kapott.

Miközben keltek a cipók végig jártuk a malom épületeket, ahol bemutatták nekünk a működésüket. Először a vízimalommal ismerkedtünk, amellyel korábban a búzát őrölték. Végig jártuk a munkafázisokat és megismerkedtünk a különböző gépezetekkel. Átsétáltunk a papírmalom épületébe, ahol megismerkedtünk a papírkészítés és papírméretés gépezeteivel és munkafázisaival.

Ezután a papírmalom grafika műhelyébe mentünk, ahol Füzes Petra grafikus várt minket. A tábor első napján közösen létrehozott betűk fotóiból a TERMŰhely feliratot Vadvári Katalin készítette el olyan formátumúra, hogy alkalmas legyen szitázásra. Füzes Petra levilágította a feliratot egy szitára, amely így készen állt arra, hogy rányomtassuk mindenkinek a pólójára. Amíg a felirat száradt, növényi alapanyagokat gyűjtöttünk. A feladat az volt, hogy lapos növényeket gyűjtsön mindenki.

Útba ejtettük a kemencés házat, ahol már kiszült cipók mosolyogtak a kemencéből. Megnéztük, hogyan szedi ki pékünk a cipókat. Amíg cipóink hültek visszatértünk a grafika műhelybe.

A grafika műhelyben a pólókra nyomtatott feliratok már szárazak voltak. Kezdődhetett a pólók egyedivé varázslása. A növényeket felfestékeztük és ráhelyeztük a pólókra, majd a litográf prés alatt áttekerve rápréseltük a pólóra. A préselés után leszedtük a növényeket és láthatóvá váltak a gyönyörű lenyomatok. (10. ábra) Kis száradás után összecsomagoltuk az alkotásokat, melyen a festéket (idő hiányában) otthon kellett vasalóval rögzíteni, hogy mosásálló legyen. Úgy elszaladt az idő, hogy sietni kellett a vissza buszra és a frissen sült cipóinkat nem tudtuk megkóstolni, pedig uzsonnára azt terveztük. Rengeteg élménnyel távoztunk Orfűről.

Búcsúzóul minden résztvevő kapott emlékül Oklevelet és hazavihette a saját maga díszítette táborigót.

Az 5 nap során összesen 14 fő diák vett részt a foglalkozásokon. A szervezési és lebonyolítási feladatokat Vadvári Katalin múzeumpedagógus végezte. Művészeti vezető: Varga Tünde DLA festőművész, grafikus. Műhelyfoglalkozást tartott: Füzes Petra grafikus és Füzes Kata. Múzeumpedagógiai foglalkozást tartottak: Varga Ágnes biológus

**10. ábra: Pólók nyomtatása az Orfői Malommúzeum grafika műhelyében
Füzes Petra grafikussal. Fotó: Vadvári Katalin**

múzeumpedagógus, Vadvári Katalin múzeumpedagógus, művész-tanár. Gyermekekjoga foglalkozást tartott: Apró Kata jógaoktató. Önkéntes segítőként közreműködött: Lukács Laura főiskolai hallgató. Diákmunka keretében közreműködött: Berkes Zsófia főiskolai hallgató.

Szakmai tapasztalatok

A tábor koncepciója országosan is egyedülállónak mondható. Előzményként megemlíteném a pécsi Természet tudományi Múzeum Természetábrázoló rajzsakkörét és az ugyanitt megvalósult – Petőfi Irodalmi Múzeum és Moholy-Nagy Művészeti Egyetem közreműködésével tervezett – Weöres Sándor emlékkiállítás, melynek sok mozzanata az élővilág és művészet összefonódását mutatta be, a költő természetfilozófiája alapján.

A két eltérő múzeumi szakterület – természettudomány és képzőművészet – között, korábban semmilyen együttműködés nem volt, így a múzeumpedagógia oldaláról egy nagyon kreatív lehetőség kínálkozott ennek megteremtésére. Nem tudunk hasonló és tartósan működő összefogásról a tudományos és művészeti profilú hazai intézmények között. Ez egy olyan összefogás volt, mely által a szervezők-alkotók is folyamatosan tanultak egymástól, így termékeny hatással voltak a két szakterület tevékenységére.

Három éves tapasztalattal a hátunk mögött magabiztosan állíthatjuk, hogy igény van a természetet és művészetet ötvöző foglalkozásokra.

A műhelyfoglalkozás sorozatok nagy érdeklődéssel indultak, annak ellenére, hogy nem tudtuk fizetős hirdetésekkel népszerűsíteni. A szülők és gyermekek számára érdekes lehetőségnek bizonyult a művészet és a természetjárás összehangolása, melynek során a gyermekeknek szellemi és fizikai kihívásoknak is eleget kellett tenni.

A záróesemények, melyen a szülők és gyermekek együttesen vettek részt, lehetőséget nyújtottak arra, hogy visszajelzéseket gyűjtsünk a munkánk eredményességéről és megvitathassuk tapasztalatainkat.

A résztvevők visszajelzései alapján minden évben egyértelműen sikeres volt az 5 napos műhelymunka. Mindenki arról számolt be, hogy jól érezte magát és sok ismerettel, élménnyel gazdagodott.

Táborunk résztvevője volt 2 évig egy Amerikában élő testvérpár is, akik így gyakorolták a magyar nyelvet, bővítették szókincsüket és ismereteket szereztek Magyarországról.

Tapasztaltuk azonban, hogy megkönnyítené munkánkat és a gyermekek eredményességét, ha kis korkülönbségű csoportokkal tudnánk dolgozni.

A három év során kialakult, hogy a 8-12 év közötti diákokat tudjuk bevonni a táborba és az idősebbek, mint mentorok vesznek részt a foglalkozásokon. Sikerült megvalósítani a célul kitűzött tábori pólót, amelynek feliratát programba ágyazva, közösen alkottuk meg. A póló kivitelezése 2018-ban a közös munka része és egyben lezárása volt.

Szerettük volna továbbvinni a TERMűhely táborok tematikáját az EFOP-3.3.2 – 16 pályázatba ágyazva, de sajnos ez megghiúsult a pályázat pénzügyi lebonyolításának sikertelensége miatt. Pályázati támogatás nélkül sajnos nem tudtuk biztosítani a megfelelő színvonalú szakmai gárdát és ellátást, ezért a megszerzett tapasztalatainkat beépítettük a saját erőből évente megvalósuló önköltséges múzeumi nyári napközis táborainkba.

